

«Κοιτώντας το χθες με μάτια του σήμερα στη Λογοτεχνία και την Ιστορία»

Σαρμπάνη Παρασκευή¹ & Τσιουπλή Ευγενία²

¹ Καθηγήτρια Φιλολόγος, ΜΑ, Πρότυπο ΓΕΛ Ιωνιδείου Σχολής
psarmpani@gmail.com

² Καθηγήτρια Φιλολόγος, Υποψήφια Διδάκτωρ Α.Π.Θ., 2^ο ΓΕΛ Χορτιάτη
evtsioupli@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εισήγηση περιγράφει ένα διαθεματικό διδακτικό σενάριο για τη λογοτεχνία και την ιστορία, το οποίο αξιοποιεί τις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ), και την προσαρμογή του σε μια συγκεκριμένη μαθητική τάξη με τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Η εισήγηση εστιάζει στην εμπειρία των δύο εκπαιδευτικών, εκείνης που συνέταξε την αρχική μορφή και εκείνης που παραμετροποίησε το σενάριο προς εφαρμογή. Μετά την παρουσίαση της θεωρητικής θεμελίωσης και της στοχοθεσίας, η εισήγηση επικεντρώνεται στην αξιοποίηση των ΤΠΕ, που ήταν βασικό ζητούμενο και των δύο προσεγγίσεων. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η προτεινόμενη διδακτική πορεία του αρχικού σεναρίου και, τέλος, μετά το σκεπτικό με βάση το οποίο προσαρμόστηκε το σενάριο, η πορεία που ακολουθήθηκε κατά την εφαρμογή.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Ιστορία, Λογοτεχνία, Ιστορικό Μυθιστόρημα, ΤΠΕ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 2014, στο πλαίσιο της πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση»- Οριζόντια Πράξη στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», που υλοποιήθηκε από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας και συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και το Ελληνικό Δημόσιο (ΕΣΠΑ 2007-2013), συντάχθηκε από την πρώτη εκ των συντακτριών της παρούσας εισήγησης διαθεματικό σενάριο διδασκαλίας με τίτλο «Κοιτώντας το χθες με μάτια του σήμερα στη λογοτεχνία και την ιστορία». Απευθυνόταν στη λογοτεχνία και την ιστορία της Β' λυκείου, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ισχύον και σήμερα Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών, αντλώντας ωστόσο και από το πρόγραμμα σπουδών στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Στη διάρκεια του σχολικού έτους 2014-2015, στο πλαίσιο της ίδιας πράξης, το σενάριο προσαρμόστηκε και εφαρμόστηκε στην τάξη από τη δεύτερη εκ των συντακτριών. Το πρωτότυπο σενάριο και οι εφαρμοσμένες εκδοχές του αναρτήθηκαν στην πλατφόρμα Πρωτέας του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, όπου φιλοξενούνται σενάρια για όλα τα γλωσσικά μαθήματα.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Πρόταση του οκτάωρου διαθεματικού σεναρίου είναι να εξεταστούν από κοινού αποσπάσματα ιστορικών μυθιστορημάτων που τοποθετούνται στο Βυζάντιο με ιστοριογραφικά κείμενα που ασχολούνται με την περίοδο αυτή. Στόχος είναι να αναδειχθεί ο διαφορετικός τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουν το παρελθόν λογοτεχνικά και ιστοριογραφικά κείμενα, καθώς και οι διαφορετικές σε κάθε περίπτωση προτεραιότητες και στοχεύσεις. Συγχρόνως, το σενάριο εξερευνά τις προβολές του παρόντος πάνω στο βυζαντινό και τελικά πιο πρόσφατο ιστορικό παρελθόν, τις οποίες επιχειρούν λογοτεχνικά και ιστορικά κείμενα.

Το σενάριο ενέπνευσε η διαπίστωση της συνεχούς παρουσίας του ιστορικού μυθιστορήματος στην ελληνική λογοτεχνία. Από την άλλη το ιστορικό μυθιστόρημα κατέχει και ιδιαίτερη θέση στην ελληνική γραμματολογία, μιας και μέσω αυτού πραγματοποιήθηκε «η μετάβαση από τον ρομαντισμό στον ρεαλισμό και από τον 19^ο αι. στον 20^ό.» (Χατζηγεωργίου, 2007: 937). Ακόμη, όμως, κι αν εξετάσει κανείς τη σχέση ιστορίας και λογοτεχνίας μέσα από ένα ευρύτερο πρίσμα, συνειδητοποιεί πως η εγγύτητά τους διαφαίνεται και από το γεγονός πως ιστορικά κείμενα παλαιότερων εποχών εξετάζονται μέσα από την προβληματική της λογοτεχνίας (Κατσίκη Γκίβαλου, 2004: 508), ενώ δεν απέχει πόρρω από την αντίληψη αυτή και η τοποθέτηση του Hayden White (1974: 277- 303) που θεωρεί πως οι κανόνες της ιστοριογραφικής αφήγησης είναι ίδιοι με αυτούς της λογοτεχνικής αφήγησης. Από τα παραπάνω μπορεί κανείς εύλογα να υποστηρίξει πως ανοίγεται ένα πεδίο πρόσφορο για μια συνανάγνωση ιστοριογραφικών αφηγήσεων και ιστορικής μυθοπλασίας.

Όσον αφορά στις στοχεύσεις του σεναρίου σχετικά με το μάθημα της ιστορίας ας λάβουμε υπόψη πως το Βυζάντιο είναι μια περίοδος στην οποία οι προβολές του εκάστοτε παρόντος είναι εντονότερες, περισσότερο ίσως και από την αρχαιότητα: συχνά μοιάζει καταδικασμένο να φέρει το βάρος της απόδειξης για το αδιάλειπτο συνεχές του ελληνισμού και να καταξιώνεται αποκλειστικά ως ο κρίκος μεταξύ αρχαιότητας και νεότερου ελληνισμού, ενώ οι σχέσεις του Βυζαντίου με αλλόγλωσσους, αλλόφυλους και αλλόθρησκους χρησιμεύουν ως προνομιακό πεδίο για την κατασκευή του Άλλου. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά κάνουν την ενασχόληση με ιστορικά μυθιστορήματα που τοποθετούνται στο Βυζάντιο εξαιρετικά προκλητική και ενδιαφέρουσα.

Για την προσέγγιση που επιχειρήθηκε όμως εδώ, μας ενδιαφέρει ένας ακόμη άξονας. Η σχέση με το παρελθόν—έτσι όπως τη διαπραγματευόμαστε μέσα και από τη λογοτεχνία— είναι ζήτημα με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την τωρινή συγκυρία, και μάλιστα την ελληνική. Σε περιόδους κρίσης και ανακατατάξεων η ελληνική κοινωνία συστηματικά στρέφεται προς το παρελθόν και «το ιστορικό μυθιστόρημα βοηθά στην αναζήτηση του χαμένου υποκείμενου και της συλλογικής συνείδησης, αποτεινόμενο στο αναγκαστικά κατασκευασμένο παρελθόν» (Κοσμάς, 2002).

Τέλος, η ιστορική πληροφορία ή μάλλον, πολύ ευρύτερα, ο λόγος περί ιστορίας είναι περισσότερο άφθονος και πολύ περισσότερο

«αποκεντρωμένος» απ' ό,τι στο παρελθόν και οι μαθητές μας θα πρέπει να είναι προετοιμασμένοι για την πραγματικότητα αυτή. Επιπλέον, το διαδίκτυο υπογραμμίζει την κατάσταση αυτή, παράγοντας και αναπαράγοντας ιστορικό λόγο με τρόπο πολυσχιδή και πολυπρισματικό.

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΤΠΕ

Η πρόθεση για διαθεματική προσέγγιση και η συνεξέταση του θέματος μέσα από το πρίσμα και της ιστορίας έδειξε την κατεύθυνση προς την οποία θα κινηθεί το σενάριο ως προς την αξιοποίηση των ΤΠΕ. Το ελληνικό διαδίκτυο είναι χώρος στον οποίο παρεπιδημούν διάφορες περιθωριακές απόψεις σχετικά με την ελληνική ιστορία, σε τέτοιο μάλιστα σημείο που αυτού του είδους οι ιστοσελίδες καθόλου δεν αποτελούν νησίδα ανορθολογισμού, αλλά αντίθετα έναν κανόνα που διεκδικεί την πρωτοκαθεδρία στο ελληνικό διαδίκτυο, κανόνα ενισχυμένο και από την περιορισμένη κατά βάση παρουσία θεσμοθετημένων φορέων ενός πιο μετριοπαθούς και υπεύθυνου ιστορικού λόγου. Στις μαθητικές εργασίες ιστορίας εμφανίζονται άκριτα –όταν εμφανίζονται– παραπομπές σε αμφισβητούμενες πηγές, οι οποίες δεν έχουν περάσει από κανενός είδους φιλτράρισμα. Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός πως αυτού του είδους ο ιστορικός λόγος –εθνικιστικός, ανορθολογικός, συνωμοσιολογικός, εσωστρεφής, χωρίς καμία αυτοσυνειδησία της υποκειμενικότητάς του– που βρήκε στο διαδίκτυο τον ιδανικό χώρο για να φύεται ανεξέλεγκτα, αποτελεί το κυρίαρχο παράδειγμα για τους μαθητές μας. Πέρα λοιπόν από τη χρήση άλλων τεχνολογικών εργαλείων που χρησιμοποιούνται στο σενάριο –χρήση που περιορίζεται σε εργαλειακό ρόλο– προκρίνεται ως σημαντικότερος ο στόχος να ασκηθούν οι μαθητές στην εφαρμογή συγκεκριμένων κριτηρίων ως προς την αξιολόγηση των ιστοσελίδων με ιστορικές πληροφορίες που συναντούν στο διαδίκτυο.

Η ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

Η πρώτη, προαναγνωστική φάση απλώνεται σε δυο συνεχόμενες ώρες στο εργαστήριο της πληροφορικής. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες παρακολουθούν ένα σύντομο απόσπασμα από την ταινία *Το όνομα του Ρόδου* και τους ζητείται να αναγνωρίσουν την εποχή στην οποία διαδραματίζεται και να ονοματίσουν τα στοιχεία που τους βοήθησαν να ταυτίσουν την ιστορική περίοδο. Στη συνέχεια επισημαίνουμε στα παιδιά τη σύνδεση με το ομώνυμο μυθιστόρημα του Έκο - αν δεν το γνωρίζουν ήδη: έτσι, δια της πλαγίας οδού, εισάγεται στην ολομέλεια το γραμματειακό είδος με το οποίο θα ασχοληθούμε. Στην οθόνη προβολικού μηχανήματος προβάλλεται ο πίνακας του Άλντορφερ «Η μάχη του Αλέξανδρου στην Ισσό». Ζητούμε να τον περιγράψουν ερμηνεύοντας και τον αναχρονισμό με τον οποίο αποδίδονται τόσο οι Μακεδόνες όσο και οι πέρσες στρατιώτες: βοηθούμε αναφέροντας ότι την ίδια χρονιά ο Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής ηττήθηκε στην πολιορκία της Βιέννης και ζητούμε να εξηγήσουν τον αναχρονισμό υπό το πρίσμα αυτό. Έτσι εισάγεται σε ένα πρώτο επίπεδο ο τρόπος με τον οποίο το ιστορικό παρόν επηρεάζει τη θέαση του παρελθόντος και την καλλιτεχνική του αποτύπωση. Σε

μια προσπάθεια εμβάθυνσης της προβληματικής αυτής οι μαθητές διαβάζουν αποσπάσματα από το μυθιστόρημα της Πηνελόπης Δέλτα *Για την πατρίδα* ενώ, συγχρόνως, τους δίνουμε και πληροφορίες για την εποχή της συγγραφής, επιδιώκοντας να σχολιαστεί το εκκινούμενο από τους σύγχρονους της προβληματισμούς βλέμμα της συγγραφέα. Προς το τέλος της δεύτερης ώρας ζητούμε από τα παιδιά να συμπυκνώσουν σε μερικές λέξεις την εικόνα που έχουν για το Βυζάντιο. Με τις λέξεις αυτές δημιουργούμε συννεφόμελο στη διαδικτυακή εφαρμογή tagxedo, το οποίο προβάλλεται στην οθόνη του προβολικού μηχανήματος. Ζητούμε τους μαθητές μας να σχολιάσουν και τους ρωτούμε από πού έχουν σχηματίσει την εικόνα αυτή: η σχολική ιστορία, επισκέψεις σε μουσεία, ντοκιμαντέρ, βιβλία, ταινίες, άλλα δείγματα της δημόσιας ιστορίας έχουν συντελέσει στη διαμόρφωση της εικόνας αυτής; Σκοπός της συζήτησης αυτής είναι να οπτικοποιήσουν τη γενική εικόνα για την περίοδο αυτή της οποίας η λογοτεχνική αποτύπωση θα μας απασχολήσει τις επόμενες ώρες αλλά και να ευαισθητοποιηθούν στους διαφορετικούς τρόπους που διαμορφώνουν τη θέαση του παρελθόντος.

Στη διάρκεια της κυρίως αναγνωστικής φάσης, η οποία διαρκεί τρεις ώρες σκορπισμένες σε διαφορετικές συναντήσεις, οι μαθητές μελετούν αποσπάσματα από το μυθιστόρημα *Ένας σκούφος από πορφύρα* της Μάρως Δούκα, το *Θεόπαιδο* του Πάνου Θεοδωρίδη και *Το εβένινο λαούτο* του Παναγιώτη Αγαπητού, καθώς και ιστοριογραφικά κείμενα που εστιάζουν στη βυζαντινή ιστορία: την *Ιστορία του βυζαντινού κράτους* του Ostrogorsky και το *Τι είναι το Βυζάντιο* της Τζούντιθ Χέριν. Με αφετηρία τις δικές τους παρατηρήσεις και με τη βοήθεια των καθοδηγητικών ερωτήσεων από τα φύλλα εργασίας στα οποία παραπέμπονται μες στο επόμενο τρίωρο, οι μαθητές επιχειρούν να συνοψίσουν τα γνωρίσματα των ιστορικών μυθιστορημάτων και στη συνέχεια παραπέμπονται σε θεωρητικά κείμενα που φιλοξενούνται στην ενότητα «Πρόσωπα και θέματα της νεοελληνικής λογοτεχνίας» της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα, όπου επαληθεύουν ή διαψεύδουν τις εικασίες τους. Τελικός στόχος η συγγραφή ενός σύντομου κειμένου σχετικά με το γραμματειακό αυτό είδος. Οι άξονες με τους οποίους καταπιάνονται οι μαθητές είναι: η σχέση των ιστορικών μυθιστορημάτων με τον χρόνο στον οποίο τοποθετείται η δράση, ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει το παρελθόν ο ιστορικός και ο λογοτέχνης αντιστοίχως, η κατασκευή του πλαστού ή όχι προσώπου που επιλέγεται ως πρωταγωνιστής του ιστορικού μυθιστορήματος, η αξιοποίηση -λιγότερο ή περισσότερο ελεύθερη- ιστορικών και ιστοριογραφικών πηγών για την αποτύπωση προσώπων και καταστάσεων, ο τρόπος που επηρεάζει η συγχρονία του συγγραφέα τη θέαση του παρελθόντος.

Η παρουσίαση των κειμένων θα γίνει στη διάρκεια της 6^{ης} ώρας, ενώ εν τω μεταξύ, στη διάρκεια της συγγραφής, οι ομάδες τα αναρτούν στην ψηφιακή τάξη, όπου και σχολιάζονται από τον εκπαιδευτικό ή και μέλη των υπόλοιπων ομάδων. Πέρα από το κείμενο που θα παραδοθεί, για την παρουσίαση της εργασίας τους θα πρέπει να έχουν ετοιμάσει μια σύντομη προφορική παρουσίαση σε πρόγραμμα παρουσιάσεων. Το κείμενο που θα παρουσιαστεί

στην ολομέλεια θα ακολουθεί τις συμβάσεις του κειμενικού είδους της προφορικής παρουσίασης και μπορεί να συνοδεύεται από εικόνες, ήχους ή και όποιους άλλους σημειωτικούς πόρους κρίνουν τα παιδιά πως είναι απαραίτητοι για την παρουσίαση των απόψεών τους. Την παρουσίαση ακολουθεί συζήτηση με σκοπό να αναδειχθούν τα χαρακτηριστικά του ιστορικού μυθιστορήματος, να προσθέσει κάθε ομάδα τη δική της οπτική, να επισημανθούν συγκλίσεις και αποκλίσεις. Μετά το τέλος της συζήτησης ενημερώνουμε τους μαθητές πως τις επόμενες ώρες θα ασχοληθούμε με την αξιολόγηση ιστοσελίδων που αναφέρονται σε μια συγκεκριμένη περίοδο της βυζαντινής ιστορίας, ενώ στην τελευταία ώρα θα γράψουν δικά τους αφηγήματα τα οποία θα ακολουθούν τις συμβάσεις του ιστορικού μυθιστορήματος.

Στην επόμενη συνάντηση, στην 7^η πια ώρα του σεναρίου, ζητούμε από τους μαθητές να επισκεφθούν κάποιες ιστοσελίδες που αφορούν τη βασιλεία του Αλέξιου Α' Κομνηνού: η μια με μεθοδολογία και περιεχόμενο κατάφωρα αντιεπιστημονικό και η άλλη με πιο ψύχραιμο βλέμμα- για καμιά από τις δυο όμως δε γίνονται εκ των προτέρων σχόλια από τον εκπαιδευτικό. Τους ζητείται να αξιολογήσουν το περιεχόμενο τους με βάση συγκεκριμένα κριτήρια που τους δίνονται σε φύλλο εργασίας και στη συνέχεια γράφουν σύντομο κείμενο δικαιολογώντας τις επιλογές τους. Στόχος της δραστηριότητας είναι να εξοικειωθούν με κριτήρια βάσει των οποίων μπορούν να αποφασίζουν από πού θα αντλήσουν πληροφορίες και κυρίως να ευαισθητοποιηθούν ως προς ότι το διαδίκτυο δεν είναι κάποιος ουδέτερος χώρος. Ο ιστορικός λόγος του διαδικτύου είναι ιδεολογικά χρωματισμένος και είναι σημαντικό να αποκτήσουν οι μαθητές τη δεξιότητα να διακρίνουν αυτά που περισσότερο ή λιγότερο υπόρρητα τίθενται ως προγραμματική στόχευση σε διάφορα διαδικτυακά κείμενα. Σκοπός μας είναι λοιπόν να ευαισθητοποιηθούν οι μαθητές μας στο ενδεχόμενο της ιδεολογικής χρήσης της ιστορίας –φαινόμενο που οι μαθητές μας συναντούν συχνά στο Διαδίκτυο, και μάλιστα χωρίς την απαραίτητη προετοιμασία, ώστε να το αντιμετωπίσουν. Ζητούμε λοιπόν από τις ομάδες να παρουσιάσουν τα συμπεράσματά τους στην ολομέλεια της τάξης: μπορεί εθελοντικά κάποια ομάδα να αναλάβει την παρουσίαση και στη συνέχεια οι υπόλοιπες να συμπληρώσουν με τις δικές τους απόψεις, να διαφοροποιηθούν, να αντιπροτείνουν ή και να συμπληρώσουν τις τοποθετήσεις των υπολοίπων με τις δικές τους παρατηρήσεις. Ο εκπαιδευτικός θέτει ερωτήσεις για να εμβαθύνει τη συζήτηση, αν θεωρεί ότι τα παιδιά μπορούν να ανταποκριθούν, επιμένει όπου εντοπίζει αντιφάσεις, ανακρίβειες, κενά στον συλλογισμό ή την επιχειρηματολογία των ομάδων, βοηθά ώστε να φωτιστεί η συλλογιστική πίσω από τις επιλογές των παιδιών.

Καθώς η ώρα προχωρά προς το τέλος της, αναθέτουμε στα παιδιά για την επόμενη φορά να γράψουν, είτε ομαδικά είτε ατομικά, ένα αφήγημα το οποίο θα τοποθετείται στην εποχή του Αλέξιου Κομνηνού: το αφήγημά τους θα ακολουθεί τις συμβάσεις του είδους του ιστορικού μυθιστορήματος. Πληροφορίες για το ιστορικό περιεχόμενο μπορούν να αντλήσουν από πηγές

τις οποίες μελέτησαν ως τώρα ή και να αναζητήσουν νέες, είτε διαδικτυακές είτε βιβλιογραφικές.

Η παρουσίαση των αφηγημάτων γίνεται την 8^η και τελευταία ώρα του σεναρίου. Με δεδομένο ότι μια ώρα δεν επαρκεί για να παρουσιαστούν όλα τα αφηγήματα, θα μπορούσε να περιοριστεί η δια ζώσης παρουσίαση σε κάποιες μόνο εργασίες και οι υπόλοιπες να αναρτηθούν στην ψηφιακή τάξη και να σχολιαστούν εκεί από τους μαθητές και τον διδάσκοντα. Μετά την ανάγνωση των αφηγημάτων ξεκινά η συζήτηση της ολομέλειας: μας ενδιαφέρει οι μαθητές να σχολιάσουν με βάση όσα έμαθαν τις προηγούμενες ώρες. Αναμένουμε λοιπόν τα παιδιά να μπορούν να σχολιάσουν τους τρόπους, γλωσσικούς, αφηγηματικούς, πραγματολογικούς, με τους οποίους ανασυστήνεται το παρελθόν, να σχολιάσουν την εικόνα της συγκεκριμένης βυζαντινής περιόδου που αποτυπώνεται στο αφήγημα καθώς και το αν προσκρούει ή όχι στην πρότερη εικόνα που είχαν οι ίδιοι ως αναγνώστες για την περίοδο αυτή, να σχολιάσουν τι επέλεξαν οι συμμαθητές τους να αναδείξουν ως θέμα, να σχολιάσουν σε ποιον ή ποιους δίνουν λόγο οι συμμαθητές τους για την εξιστόρηση της ιστορίας τους και τον τρόπο με τον οποίο αυτό επηρεάζει την αφήγησή τους, να εικάσουν σχετικά με τα στοιχεία εκείνα τα οποία οι συμμαθητές τους άντλησαν από κάποιο ιστοριογραφικό κείμενο ή κάποια ιστορική πηγή και τα στοιχεία εκείνα τα οποία πρόσθεσε η δική της φαντασία ή, περισσότερο ίσως, η δική τους πρόσληψη του παρελθόντος. Σε επόμενο επίπεδο μας ενδιαφέρει να σχολιάσουν οι μαθητές τον τρόπο με τον οποίο απηχείται –αν απηχείται– το παρόν στο ιστορικό αφήγημα, τις αξίες, τις νοοτροπίες, τις στάσεις του παρόντος που μεταφέρονται στην αποτύπωση του παρελθόντος.

ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΑ ΙΣΧΥΟΝΤΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Ο αρχικός σχεδιασμός του σεναρίου ήταν να χρησιμοποιηθούν κείμενα τα οποία θα αναφερόταν στην εποχή του Βυζαντίου. Στην συζήτηση, ωστόσο, που προηγήθηκε της εφαρμογής οι μαθητές, παρότι αναγνώρισαν ότι το Βυζάντιο ήταν μία αρκετά γοητευτική ιστορική περίοδος, εξέφρασαν την επιθυμία να ασχοληθούν με γεγονότα της σύγχρονης Νεοελληνικής Ιστορίας. Η αλλαγή αυτή τεκμηριώθηκε από το γεγονός ότι οι ίδιοι αναγνώρισαν την ανεπάρκεια των γνώσεών τους για τα πιο σύγχρονα γεγονότα, γιατί η νεότερη ιστορία ήταν το αντικείμενο μελέτης της Ιστορίας Γενικής Παιδείας και, ίσως ο κυριότερος λόγος, να ήταν η καταγωγή πολλών από τους μαθητές από την Μικρά Ασία και τον Πόντο. Συνεπώς, συμφωνήθηκε να μελετηθούν κείμενα που θα αναφέρονται στην μικρασιατική καταστροφή.

Γεγονός είναι ότι το ιστορικό μυθιστόρημα, ως κειμενικό είδος, εντάσσεται ως ξεχωριστή θεματική ενότητα στο ισχύον Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για τη λογοτεχνία. Στο σχολικό εγχειρίδιο της Λογοτεχνίας της Γ' Λυκείου δεν περιέχονται αποσπάσματα ιστορικών μυθιστορημάτων. Από την άλλη, ένα από τα βασικά ενδιαφέροντα της παρούσας εφαρμογής, η σχέση του παρόντος με το παρελθόν –είτε πρόκειται για το παρελθόν όπως το μελετά

η ιστοριογραφία είτε για ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΟΠΩΣ ΤΟ ΣΥΛΛΑΜΒΑΝΕΙ Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ– ΔΙΑΤΥΠΩΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ. ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ «ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΟΥΝ *ικανοί, μέσα από τη γνώση του παρελθόντος, να κατανοήσουν το παρόν, να στοχαστούν για τα προβλήματά του και να προγραμματίσουν υπεύθυνα το μέλλον τους*». Αν λάβουμε υπόψη δε και έναν άλλο στόχο του προγράμματος σπουδών για την Ιστορία, ότι δηλαδή αναμένεται οι μαθητές «να κατανοήσουν ότι η Ιστοριογραφία είναι “ανακατασκευή” του παρελθόντος, ότι βασίζεται σε πηγές και ότι συνιστά επιλεκτική διαδικασία» και σκεφτούμε συγχρόνως και τη Μεταϊστορία του Hayden White που θεωρεί πως οι κανόνες της ιστοριογραφικής αφήγησης είναι ίδιοι με αυτούς της λογοτεχνικής αφήγησης, τότε υπάρχει πεδίο πρόσφορο για μια συνανάγνωση ιστοριογραφικών αφηγήσεων και ιστορικής μυθοπλασίας.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ/ΣΤΑΔΙΑ/ΦΑΣΕΙΣ

Α' φάση (πριν την ανάγνωση)

Κατά την πρώτη φάση, οι μαθητές δε συγκεντρώθηκαν στο εργαστήριο πληροφορικής, επειδή δεν ήταν διαθέσιμο, και παρέμειναν στην σχολική αίθουσα· το γεγονός αυτό δεν επηρέασε όμως καθόλου την υλοποίηση του σεναρίου, γιατί όλες οι ενέργειες έγιναν με τον φορητό υπολογιστή και τον βιντεοπροβολέα. Οι μαθητές χωρίστηκαν σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων, γιατί αυτός ο αριθμός εξυπηρετούσε καλύτερα την οργάνωση της τάξης. Οι ίδιοι οι μαθητές αποφάσισαν να καθορίσουν τη σύνθεση των ομάδων, κάτι που έγινε αποδεκτό από τη διδάσκουσα. Η εκπαιδευτικός εξήγησε το γενικότερο πλαίσιο του σεναρίου, τονίζοντας ότι δεν αφορούσε συγκεκριμένα κείμενα του σχολικού εγχειριδίου, γεγονός το οποίο θα προσέδιδε θα ευελιξία και ότι ο καθένας θα μπορούσε να συνεισφέρει με τις προσωπικές γνώσεις τα πρότερα αναγνώσματά του στην ενότητα. Το γεγονός ότι δεν υπήρχαν κείμενα τα οποία θα έπρεπε να είναι στην εξεταστέα ύλη στο τέλος έτυχε θερμής υποδοχής από την ολομέλεια της τάξης.

Κατόπιν, προβλήθηκε το διαφημιστικό απόσπασμα της ταινίας το Το όνομα του Ρόδου, στην οποία ένας φραγκισκανός μοναχός προσπαθεί να εξιχνιάσει μια σειρά εγκλημάτων σε ένα ιταλικό μοναστήρι βενεδικτίνων. Επιλέχθηκε μία ιστορική εποχή προηγούμενη από την θεματική της ενότητας με το σκεπτικό ότι θα ήταν τα γνωρίσματά της περισσότερο οικεία στους μαθητές, η στοχοθεσία άλλωστε ήταν η ήπια εισαγωγή στο ιστορικό μυθιστόρημα. Στη φάση αυτή δεν ενημερώθηκαν οι μαθητές ούτε για το ποια ταινία ήταν ούτε ότι βασιζόταν σε βιβλίο. Λίγο πριν ολοκληρωθεί το απόσπασμα, η εκπαιδευτικός σταμάτησε την προβολή για να μην εμφανιστούν τα στοιχεία της ταινίας και έγινε η ερώτηση για την εποχή κατά την οποία διαδραματίζεται και αν κατάλαβαν από πού προέρχεται το απόσπασμα. Με ευκολία απάντησαν τον Μεσαίωνα, αλλά δεν είχε δει κανείς την ταινία ούτε κανείς είχε διαβάσει το βιβλίο του Ουμπέρτο Έκο (αν και όταν ειπώθηκε ο τίτλος, δύο μαθητές δήλωσαν ότι υπήρχε στη βιβλιοθήκη του σπιτιού τους και θα ήταν από τις επιλογές τους για ανάγνωση το καλοκαίρι).

Σε ερώτηση πώς μπορεί κανείς να είναι σίγουρος για την εποχή κατά την οποία διαδραματίζεται η υπόθεση, η απάντηση ήταν λόγω των κάστρων, των ρούχων, των αλόγων. Στην ερώτηση *Πώς μπορεί να αποδοθεί μία ιστορική εποχή σε μία ταινία* η απάντηση ήταν πως ο σκηνοθέτης είχε διαβάσει αντίστοιχα βιβλία ή είχε δει άλλες ταινίες. Η πληροφορία ότι στις προσεγγμένες παραγωγές κινηματογράφου, όπως και σε πολλά ψηφιακά παιχνίδια με ιστορικό περιεχόμενο, προσλαμβάνονται ιστορικοί ως επιστημονικοί σύμβουλοι τους προκάλεσε έκπληξη και οι μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης δήλωσαν ότι θα ήθελαν να κάνουν αυτό το επάγγελμα. Ειδικά για το Όνομα του Ρόδου, ένας από τους πιο έγκριτους μεσαιωνολόγους, ο Ζακ Λε Γκοφ, είχε συνεργαστεί ως ειδικός επιστημονικός σύμβουλος στην ταινία, ώστε να εξασφαλιστεί υψηλός βαθμός πιστότητας στην αποτύπωση του παρελθόντος, κάτι που τονίστηκε ιδιαίτερα στα παιδιά.

Στην ερώτηση *σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει το βιβλίο* η πρώτη απάντηση ήταν μυθιστόρημα και μετά από προτροπή να είναι πιο συγκεκριμένοι απάντησαν «ιστορικό μυθιστόρημα». Η μεγαλύτερη αμηχανία, ωστόσο, προκλήθηκε όταν ζητήθηκε από τους μαθητές να αναφέρουν κάποια ιστορικά μυθιστορήματα που είχαν διαβάσει· δεν υπήρξε καμία απάντηση. Σε προτροπή της εκπαιδευτικού να σκεφτούν τα πρώτα αναγνώσματά τους πάλι δεν υπήρξε κάποια απάντηση· έτσι, αναφέρθηκε το όνομα της Πηνελόπης Δέλτα ως πιο πιθανή επιλογή, λίγα από τα παιδιά όμως είχαν διαβάσει κάποιο βιβλίο της.

Στη συνέχεια, προβλήθηκε στην οθόνη με τον βιντεοπροβολέα ο πίνακας του Άλμπερτ Άλντορφερ «Η μάχη του Αλεξάνδρου στην Ισσό». Η εκπαιδευτικός πληροφόρησε την τάξη ότι ο πίνακας χρονολογείται στο 1529, την εποχή δηλαδή στην οποία αναφέρεται και το μυθιστόρημα, αλλά παρουσιάζει ένα πολύ προγενέστερο γεγονός. Στην ερώτηση τι το περίεργο παρατηρούν οι απαντήσεις ήταν περισσότερο προσανατολισμένες στη βία. Μόνο στην ερώτηση για το αν οι ενδυματολογικές επιλογές ήταν οι σωστές παρατήρησαν τους ιππότες, αλλά χρειάστηκε περισσότερη συζήτηση για να καταλήξουν στη διαφορά από την ένδυση που παρουσιάζουν τα αρχαία αγγεία. Σε αυτό το σημείο έγινε και προβολή της Μάχης της Ισσού από αρχαίο μωσαϊκό για να γίνει πιο κατανοητή η διαφορά. Τα σχόλια για τον αναχρονισμό στον πίνακα του Άλντορφερ ήταν ότι εκείνα τα μοντέλα είχε ο ζωγράφος στην εποχή του ή ότι δεν ήξερε την πραγματικότητα της αρχαιότητας. Σε αυτήν την φάση δεν έγινε εκτενέστερη αναφορά, αλλά πληροφορήθηκαν τα παιδιά για το ιστορικό γεγονός της ήττας του Σουλείμάν του Μεγαλοπρεπή την ίδια χρονιά στην πολιορκία της Βιέννης. Υπό αυτό το πρίσμα, ακούστηκαν σχόλια όπως «Θα ήθελαν να είναι ο Αλέξανδρος», «Θα ήθελαν να είναι κοσμοκράτορες». Η εκπαιδευτικός τόνισε τα στοιχεία της Αποκάλυψης που υπάρχουν στον πίνακα (ο ουρανός, η τελική μάχη καλού-κακού) με σκοπό να διευρυνθεί η «ανάγνωση» του και να δοθούν στοιχεία προς προβληματισμό.

Στην ερώτηση *αν είχαν δει κάποιες ταινίες με ιστορικό περιεχόμενο* οι πρώτες που αναφέρθηκαν ήταν οι 300, ο Σπάρτακος και η Τροία. Εδώ ξεκίνησε ένας διάλογος μεταξύ των μαθητών κατά πόσο είναι ιστορικές ταινίες, εφόσον έχουν έντονα μυθοπλαστικά στοιχεία. Στην ερώτηση *Πώς παρουσιάζεται ο*

«άλλος», ο «κακός» στις ταινίες; σχολίασαν πως είναι πάντα λιγότερο ωραίος, λιγότερο έξυπνος, «χάλια». Ειδικά οι Πέρσες παρουσιάζονται τερατόμορφοι και όταν τους ζητήθηκε να το αιτιολογήσουν, η απάντηση ήταν «για να αναδειχθεί ο καλός». Δεν υπήρξε αναφορά στην ενδεχόμενη προπαγάνδα που θα μπορούσε να αναγνωρισθεί σε αυτού του είδους τις ταινίες.

Σε αυτό το σημείο προβλήθηκε μετά από αίτημα των μαθητών το κινηματογραφικό τρέιλερ των 300. Με αφορμή την προβολή αυτή ξεκίνησε ένας διάλογος για την ιστορικότητα και τον τρόπο με τον οποίο χειρίζονται τα στοιχεία οι ταινίες: η αφήγηση δεν υπηρετεί την ιστορική πραγματικότητα, αλλά τις εισπράξεις. Εδώ έγινε η ερώτηση για το κατά πόσο «είδε» η ταινία τους Πέρσες με τα μάτια του παρόντος, εφόσον είναι σήμερα μία από τις εμπόλεμες ζώνες του πλανήτη. Οι μαθητές σχολίασαν το γεγονός με μάλλον έντονο ύφος μερικοί και χρειάστηκε η παρέμβαση της εκπαιδευτικού για να επανέλθει η συζήτηση στην ιστορική διάσταση.

Στο υπόλοιπο δεκάλεπτο του πρώτου δώρου έγινε συζήτηση για το κατά πόσο είναι εφικτό να αποτυπωθεί η ιστορική πραγματικότητα σε ένα βιβλίο ή μία ταινία και ακόμη αν είναι σκόπιμο. Η διάσταση της ιστορικής αλήθειας και της πιστότητας στα κείμενα ήταν, αρχικά, αδιαπραγμάτευτη για τους μαθητές, που είπαν ότι δεν πρέπει για κανέναν λόγο να παραποιείται η ιστορική αλήθεια. Στη συνέχεια, οι μαθητές ενημερώθηκαν ότι επρόκειτο να ασχοληθούμε με ιστορικά κείμενα που θα αφορούσαν στο Βυζάντιο, αλλά οι ίδιοι εξέφρασαν την επιθυμία, αν γινόταν, να μην επιλεγεί η συγκεκριμένη περίοδος, αλλά η σύγχρονη ιστορία ή η αρχαία, αίτημα που τελικά έγινε αποδεκτό ως προς τη σύγχρονη ιστορία και συγκεκριμένα τη Μικρασιατική Καταστροφή.

Β' φάση

Αυτή η ώρα είχε τις δικές της ιδιαιτερότητες, καθώς ήταν η έκτη ώρα της Παρασκευής πριν τις διακοπές του Πάσχα. Οι μαθητές βρίσκονταν σε μία έντονη ανησυχία και αδημονούσαν να τελειώσει η ημέρα. Το γεγονός ότι η διδασκαλία θα γινόταν στο εργαστήριο λειτούργησε κατευναστικά, επειδή περίμεναν ότι δε θα ήταν μία τυπική ώρα διδασκαλίας και έτσι, συμμετείχαν με μεγαλύτερη προθυμία σε σχέση με τη διδασκαλία στην τάξη. Η πρώτη τους πρόταση, πάντως, ήταν να δούμε ταινία (ή το Όνομα του Ρόδου ή τους 300 ή οποιαδήποτε άλλη ιστορική), κάτι που απορρίφθηκε άμεσα από την εκπαιδευτικό, με την υπόσχεση όμως ότι η ώρα θα ήταν ενδιαφέρουσα.

Οι μαθητές τοποθετήθηκαν κατά ομάδες στους υπολογιστές και τους ζητήθηκε να μπουν στο Drive στο οποίο ήταν αναρτημένο το Φύλλο Εργασίας 1. Ακολουθώντας την αρχική στοχοθεσία του σεναρίου για την κωδικοποίηση των χαρακτηριστικών του ιστορικού μυθιστορήματος με επαγωγικό τρόπο αλλά και την επιθυμία των παιδιών να ασχοληθούμε με τη σύγχρονη ιστορία, τους δόθηκε η οδηγία να ασχοληθούν μόνο με το σύντομο απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Διδούς Σωτηρίου Οι νεκροί περιμένουν. Δόθηκε λίγος χρόνος στις ομάδες να διαβάσουν το κείμενο και κατόπιν τα μέλη συζήτησαν ποια χαρακτηριστικά του προσδίδουν τον χαρακτηρισμό ιστορικό μυθιστόρημα. Δε θεώρησαν το απόσπασμα ιστορικό με τη στενή έννοια, αλλά μίλησαν για το βιβλίο που από τον τίτλο μόνο (Οι νεκροί περιμένουν) φαίνεται

ότι αναφέρεται σε ιστορικά γεγονότα. Η μία ομάδα είπε ότι θα το κατέτασσε με ευκολία και στην αυτοβιογραφία, αλλά εδώ δόθηκε η διευκρίνιση ότι το υποκείμενο της αφήγησης δε συνδέεται με τη συγγραφέα του έργου. Λόγω της γενικότερης ανησυχίας ενόψει των διακοπών, όλοι οι σχολιασμοί έγιναν προφορικά και τα παιδιά δεν κράτησαν σημειώσεις για μελλοντική παραγωγή λόγου, καθώς δήλωσαν οι περισσότεροι ότι μετά το Πάσχα μάλλον θα έλειπαν.

Αυτή ήταν η πρώτη ώρα μετά τις διακοπές του Πάσχα και ο αριθμός των μαθητών που είχε έρθει εκείνη την ημέρα επαρκούσε για τρεις ομάδες. Κάθισαν ανά τέσσερα άτομα και είχαν μπροστά τους από έναν φορητό υπολογιστή. Στην κάθε ομάδα δόθηκε ένα αντίτυπο από το βιβλίο του Πάνου Καρνέζη *Ο λαβύρινθος* (ένα από την βιβλιοθήκη του σχολείου, ένα της εκπαιδευτικού και ένα μίας μαθήτριας). Το μυθιστόρημα αυτό τοποθετείται, όπως και της Διδούς Σωτηρίου, στην εποχή της οπισθοχώρησης του ελληνικού στρατού από το μικρασιατικό μέτωπο και προφανώς ο συγγραφέας (γεννηθείς το 1968) δεν έχει ζήσει τα γεγονότα. Οι σελίδες που μελέτησαν ήταν οι 131-135 λόγω της ομοιότητας της αφήγησης σε εκείνο το σημείο με το απόσπασμα της Διδούς Σωτηρίου που είχαν ήδη μελετήσει (πρωτοπρόσωπη αφήγηση, πόλεμος στο φόντο, υποκειμενική ματιά, έντονος έμμεσος σχολιασμός των γεγονότων). Επίσης, υπήρχαν και δύο αντίτυπα του *Οι νεκροί περιμένουν*.

Πριν ξεκινήσουν την ανάγνωση άνοιξαν τον υπολογιστή τους στην ιστοσελίδα «Πρόσωπα και θέματα της νεοελληνικής λογοτεχνίας» της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα (ο σύνδεσμος τους είχε ήδη σταλεί στο Email τους από την εκπαιδευτικό) και τους δόθηκε λίγος χρόνος ώστε να μελετήσουν τα θεωρητικά κείμενα για το ιστορικό μυθιστόρημα και στη συνέχεια να εντοπίσουν τα ανάλογα στοιχεία στο απόσπασμα του *Λαβυρίνθου*. Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι η σύσταση των ομάδων δεν ήταν η ίδια με του προηγούμενου μαθήματος λόγω του μικρότερου αριθμού των μαθητών και αυτό είχε το κόστος του σε χρόνο. Για αυτόν τον λόγο επιλέχθηκε και η παραγωγική διαδικασία για την κωδικοποίηση των χαρακτηριστικών του ιστορικού μυθιστορήματος, ενώ την προηγούμενη ώρα ήταν επαγωγική/εξερευνητική.

Οι μαθητές πρόλαβαν να διαβάσουν τα θεωρητικά κείμενα και το απόσπασμα, αλλά έμεινε πολύ λίγος χρόνος για να εντοπίσουν τα στοιχεία που θα αποδείκνυαν την ιστορικότητα του μυθιστορήματος. Προλάβαμε και αναφέραμε (ένας μαθητής έγραφε στον πίνακα) ότι αναφερόταν στο παρελθόν, είχε σαφές ιστορικό πλαίσιο αναφοράς, περιέγραφε το παρελθόν, περιείχε στοιχεία πολεμικής οργάνωσης. Η ολοκλήρωση της εργασίας και η σύγκριση των δύο οπτικών (Σωτηρίου-Καρνέζη) μετατέθηκε για την επόμενη φορά.

Γ' φάση

Την ημέρα του τελευταίου δώρου του σεναρίου στην τάξη υπήρχαν μόνο έξι μαθητές και η προοπτική ήταν να μειωθούν και άλλο. Έτσι αποφασίστηκε να διατεθεί ο χρόνος για να ολοκληρωθεί το σενάριο. Οι μαθητές που ήταν παρόντες θα έδιναν ενδοσχολικές εξετάσεις, συνεπώς δεν είχαν το πιεστικό άγχος των υπολοίπων και μπόρεσαν να ασχοληθούν με το σενάριο μάλλον ευχάριστα.

Δεν εμβαθύνσαμε στη σύγκριση των δύο προηγούμενων ιστορικών μυθιστορημάτων που μελετήσαμε, αλλά προκρίθηκε το πέρασμα στον επόμενο στόχο του σεναρίου, να διερευνηθεί, δηλαδή, από τους μαθητές ο τρόπος με τον οποίο επηρεάζει η συγχρονία του συγγραφέα τη θέαση του παρελθόντος. Τα βιβλία ήταν ξανά διαθέσιμα και τους ζητήθηκε να καθίσουν ανά δύο, έχοντας και έναν φορητό υπολογιστή το κάθε ζευγάρι. Τα ερωτήματα που συζητήθηκαν ήταν:

- η σχέση παρόντος-παρελθόντος μέσα από τα αποσπάσματα που διάβασαν,
- εντοπίζουν κάποιες συγκεκριμένες αξίες και στάσεις να αναδεικνύονται μέσα στα κείμενα;
- Θέτουν τα κείμενα κάποιον στόχο ως προς την ιστορία και τον διδακτικό προς εμάς ρόλο της;

Οι ερωτήσεις αυτές γράφτηκαν στον πίνακα για να υπάρχει ένα πλαίσιο αναφοράς κατά τη διάρκεια της συζήτησης. Η προοπτική παραγωγής λόγου με τα συγκεκριμένα ερωτήματα δεν ήταν η πρώτη επιλογή για τη διδάσκουσα και ίσως στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή να ήταν και ακατάλληλη, καθώς θα απαιτούσε χρόνο· σε επίπεδο διαλόγου, όμως, με τόσο λίγα άτομα, ήταν ιδανικές οι συνθήκες για να συμμετάσχουν όλοι, όπως και έγινε. Ωστόσο, σε όλη τη διάρκεια υλοποίησης του σεναρίου οι μαθητές ενθαρρύνονταν έντονα να έχουν αρκετές καρτέλες περιήγησης ανοικτές ώστε να μη χάνεται καθόλου χρόνος (Email, Drive, τα κείμενα αναφοράς κ.ά).

Φάνηκε ότι η μνήμη της μικρασιατικής καταστροφής ενυπάρχει έντονα στο παρόν, καθώς δύο μαθητές ξεκίνησαν με προσωπικές μαρτυρίες (την ιστορία του παππού του ο ένας και ένα περιστατικό που άκουσε στο οικογενειακό του περιβάλλον ο άλλος). Είπαν ότι διάβαζαν περίπου αυτά που είχαν ακούσει και τους ήταν οικεία. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι έγινε προσπάθεια να συνδεθούμε με το Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού για να υπάρχει και ένα ιστορικό πλαίσιο αναφοράς, αλλά η ιστοσελίδα δεν ήταν διαθέσιμη (και δεν είναι ούτε κατά τη χρονική στιγμή που γράφεται το παρόν κείμενο).

Όσον αφορά στο βλέμμα του συγγραφέα, αν προβάλει κάτι από την εποχή του στο μυθιστόρημα, οι μαθητές είπαν ότι αυτό μπορεί να συμβαίνει με τον Καρνέζη, αλλά πολύ λιγότερο με τη Σωτηρίου, καθώς οι περιγραφές της συνάδουν με όσα είχαν ακούσει. Οι γνώμες που ακούστηκαν αναφορικά με τις στάσεις και τις αξίες που προβάλλουν τα δύο κείμενα ήταν σαφώς σε ατομικό και όχι κοινωνικό επίπεδο. Ειπώθηκε ότι «άλλο να είσαι εσύ πληγωμένος και άλλο να διαβάζεις για νεκρούς», για την «αφέλεια του πατέρα στη Σωτηρίου που γλεντάει και ο κόσμος καίγεται».

Στη διάρκεια της δεύτερης ώρας ασχοληθήκαμε με την αξιολόγηση ιστοσελίδων. Στο Drive είχε αναρτηθεί το Φύλλο Εργασίας 2 και ζητήθηκε από τους μαθητές να ανοίξουν την ιστοσελίδα με το πρόγραμμα πληροφοριακού γραμματισμού Ωρίων που εκπόνησε η βιβλιοθήκη του Αλεξάνδρειου Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης. Τους ζητήθηκε να διαβάσουν τα κριτήρια αξιολόγησης των ιστοσελίδων και να τα συζητήσουν μεταξύ τους, αλλά και στην ολομέλεια. Σχολιάστηκε ότι ο απλούστερος τρόπος αξιολόγησης είναι η κατάληξη της

ιστοσελίδας, αλλά ότι δεν αποτελεί το μοναδικό κριτήριο. Τους ζητήθηκε, στη συνέχεια, να κάνουν μία μικρή πρακτική εφαρμογή των κριτηρίων αυτών σε δύο ιστοσελίδες, στο defencenet (που προτείνει το αρχικό σενάριο) και στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μελετών Χερσονήσου του Αίμου (εφόσον η ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού δεν ήταν διαθέσιμη). Οι υπερσύνδεσμοι στάλθηκαν με ένα Email στους μαθητές. Τους δόθηκε αρκετός χρόνος (περίπου δέκα λεπτά) για να περιηγηθούν ελεύθερα στις δύο ιστοσελίδες και μετά να γίνει ο σχολιασμός.

Τα συμπεράσματα εξήχθησαν αβίαστα για το ποια από τις δύο ιστοσελίδες ήταν πιο αντικειμενική από την γενικότερη εικόνα ακόμη (το ένα έχει σχολή, μοιάζει με πανεπιστήμιο, όμως δεν έχει κατάληξη.edu, για το ΙΜΧΑ). Σαφώς ως πηγή θα επέλεγαν το ΙΜΧΑ, αν είχαν να συντάξουν μία εργασία, χωρίς όμως να απορρίπτουν εντελώς και κάποια από τα άρθρα της άλλης ιστοσελίδας. Βέβαια, το γενικότερο πλαίσιο διαπίστωσαν ότι δεν είναι τόσο «επιστημονικό», γιατί δεν έχει μόνο ιστορικές πληροφορίες, αλλά είναι γενικότερου ενδιαφέροντος. Στα τελευταία λεπτά ρωτήθηκαν οι μαθητές για τις εντυπώσεις τους από το σενάριο και ήταν όλοι πολύ θετικοί, αν και σχολιάστηκε το γεγονός ότι θα έπρεπε να το διδαχθούν όλοι και όχι μόνο οι εναπομείναντες.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Για σενάριο που εξερευνούσε τη δυνατότητα να προσεγγιστούν οι στόχοι του μαθήματος της λογοτεχνίας με τη συνδρομή των ΤΠΕ, η συγκεκριμένη χρονική στιγμή που υλοποιήθηκε στη Γ' Λυκείου δεν μπορεί να χαρακτηριστεί η καλύτερη δυνατή, καθώς μετά τις διακοπές του Πάσχα η προσέλευση των μαθητών ήταν μειωμένη. Ωστόσο, αν πραγματοποιηθεί σε μία άλλη στιγμή (στην αρχή ή στο μέσο της χρονιάς), παρουσιάζει ενδιαφέρον και για τους μαθητές αλλά και για τον/την εκπαιδευτικό. Το αρχικό σενάριο απευθυνόταν σε μαθητές της Β' Λυκείου, συνεπώς είχε αρκετές εργασίες για το σπίτι και κάποια προετοιμασία. Κάτι τέτοιο μπορεί να λειτουργήσει στη Γ' Λυκείου, έτσι είναι καλύτερο το σύνολο του έργου να εκπονείται κατά τη διάρκεια του σχολικού ωραρίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Herrin, J. (2008). *Τι είναι το Βυζάντιο*. Αθήνα: Εκδόσεις Ωκεανίδα.

Ostrogorsky, G. (2015). *Η Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

White, H. (1974). The Historical Text as Literacy Artifact, *Clio*, 3(3), pp. 277-303.

Α.Τ.Ε.Ι.Θ. (15/5/2009). *Ωρίων. Πρόγραμμα πληροφοριακού γραμματισμού*. Ανακτήθηκε στις 24 Μαρτίου 2018 από τη διεύθυνση: <http://orion.lib.teithe.gr/>

Αγαπητός, Π. Α. (2003). *Το εβένινο λαούτο: Μια βυζαντινή ιστορία μυστηρίου*. Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα.

Δούκα, Μ. (2007). *Ένας σκούφος από πορφύρα*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Θεοδωρίδης, Π. (1992). *Θεόπαιδο*. Αθήνα: Εκδόσεις Κέδρος.

Καρνέζης Π. (2004). *Ο λαβύρινθος*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Κατσίκη- Γκίβαλου, Ά. (2004). Ιστορία και πολιτική στη νεότερη παιδική λογοτεχνία: Τα Γενέθλια της Ζωρζ Σαρή και Η σφεντόνα του Δαβίδ του Παντελή Καλιότσου, στο Τ. Τσιλιμένη (επιμ.), *Το σύγχρονο ελληνικό παιδικό- νεανικό μυθιστόρημα*, Αθήνα: Εκδόσεις Σύγχρονοι Ορίζοντες, σσ. 507- 517

Κοσμάς, Κ. 2002. *Μετά την ιστορία: ιστορία, ιστορικό μυθιστόρημα και εθνικές αφηγήσεις στο τέλος του εικοστού αιώνα*. Βερολίνο: Freie Universität Berlin. Ανακτήθηκε στις 20 Μαρτίου 2018 από τη διεύθυνση: http://www.diss.fu-berlin.de/diss/receive/FUDISS_thesis_000000001336.

Σωτηρίου, Δ. (2012⁵³). *Ματωμένα χρώματα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κέδρος.

Χατζηγεωργίου, Ν. (2007). *Λεξικό της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα. Έργα. Ρεύματα. Όροι*. Αθήνα: Πατάκης, 937-938.

Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα (2012). *Πρόσωπα και θέματα της νεοελληνικής λογοτεχνίας*. Ανακτήθηκε στις 24 Μαρτίου 2018 από τη διεύθυνση: http://www.greek-language.gr/Resources/literature/education/literature_history/search.html?details=97.